

Epistemologija

TRANSCENDENTALINIS EMPIRIZMAS: TARP HUSSERLIO IR DERRIDA*

Natalie Depraz

Sorbonos Paryžiaus IV universiteto
Tarpautinis filosofijos koledžas
El. paštas: frj@moka.ccr.jussieu.fr

Fenomenologijos, kaip transcendentalinio empirizmo, samprata sudaro prielaidas keisti filosofijos paradigmą, t. y. suponuoja posūkį nuo hermeneutikos link pragmatikos. Šiuo aspektu interpretuota empiriškumo ir transcendentalumo bendrabūviška sąveika, kurstanti energinę įtampą prigimties oksimoroniško apvaisinimo lauke, vertinama kaip naujas metodas, pagal homologinės empatijos principą daugeliu atžvilgiu suartinantis modifikuotą huserlišką fenomenologinį metodą su Derrida prigimtinės kontaminacijos bei prigimties pirminio bipoliarinio apvaisinimo (skirtumo infekavimo prigimtyje) metodu. Prigimties apvaisinimą plėtojanti bendruomeninė praktika suponuoja staigaus prigimties proveržio galiomybę, kuri dėl skirtumo infekavimo prigimtyje visuomet nukeliama į ateitį. Husserlio ir Derrida koncepcijas sieja bendra pamatinė kritinė laikysena atsiribojimo nuo dualizmo, monizmo, taip pat dialektikos ir hermeneutikos atžvilgiu. Trumpai tariant, transcendentalinis empirizmas implikuoja oksimoronišką, prigimtine energine galia grindžiamos ir bendrabūviškai bei abipusiškai prigimties plėtotę paremiančios sąveikos bendros dinamikos atskleidimo metodą, kurio pagrindą sudaro pirmapradė, niekuomet nepašalinama įtampa, būdinga pačiai supainiotai prigimties „jprigimtinimo / išprigimtinimo“ raidai, kurioje santykis tarp šių dviejų reiškinių savybių visuomet išlieka disimetriškas.

Prasminiai žodžiai: transcendentalinis empirizmas, prigimties komplikacija ir kontaminacija, žmogaus kūnas ir jo būties intersubjektyvumas, oksimoroniškas prigimties apvaisinimas, bendrabūviškas priešpriešinę įtampą generuojantis laukas.

1. Derrida – Husserlio kritikas

Būtent kalbos klausimo kontekste labai anksčiau, pradedant 1962 metų *Įvadu į Geometrijos prigimtį (L'Introduction à L'origine de la géométrie)* ir vėlesniame 1967 m. darbe *Balsas ir fenomenas (La voix et le phénomène)*,

išryškėja esminiai priekaištai, kuriuos Jacques Derrida siunčia fenomenologijos pradininko adresu. Pirmajame tekste suabejojama ne tik idealių objektų, geometrinių idealybių, bet ir esmių, loginių kategorijų tvarka: jame dėstomas naujas požiūris į loginę kalbą, įtraukiantis

*Straipsnis parašytas specialiai „Problemoms“. Iš prancūzų kalbos vertė Vytautas Pivorius.

ir jos genetinio proveržio, ir ypač loginės kalbos istorinių sedimentacijų bei reaktivacijų eigą. Antrajame tekste Derrida, plėtodamas kritines pastabas, suabejoja pernelyg siaura reikšmės, kaip loginės idealybės, samprata ir parengia vietą ne tik išraiškai, įskaitant ir jos žmogiškosios komunikacijos dimensiją, kurioje ji peržengia griežtas solipsistinio ir idealaus logiczmo ribas, bet ir nuorodai, į kurią neatsižvelgė Husserlis ir kuri vis dėlto patvirtina išraiškos konstitutyvą referentinio santykio su kontingentiška tikrove faktą.

Jeigu, kaip pagrįstai tvirtina Husserlis *Idées directrices ...* I tomo 97 paragrafe ir toliau, „medžio noemos“ negalima uždegti, tai pamatinis klausimas yra kalbinės praktikos taisyklių sistemos klausimas: 1) ar reikia laikytis pagarbaus atstumo medžio atžvilgiu iš baimės nudegti, – jis gi dega, – ir stebint iš tolo jį aprašyti loginėmis, visuotinėmis ir vienareikšmėmis kategorijomis, kurios suteikia galimybę tiksliai apibrėžti jo esmę? 2) ar reikia užsibrėžti tikslą išrasti kalbą, kuri „savo ūgiu“ sulygtų su aprašomu fenomenu, trumpai tariant, būtų izomorfiška, t. y. susijungusi su realybe gyslomis nelyginant kokios Mandelbroto dalelės? Pirmuoju atveju aprašome medį (substanciją, daiktavardį), kuris turi savybę, išorinę kokybę degumą; kitu – prisirišame prie globalaus šio degančio ir degant *in situ* sunaikinančio save medžio konteksto. Panašu į tai, kad iš šių dviejų požiūrių į deskriptyvinę kalbą ir jos santykį su aprašoma realybe Husserlis, kaip logikos tęsėjas ir kaip, pasak Derrida, paskutinis „logocentrizmo“ atstovas, pasirenka pirmąjį.

Kitą Derrida kritikos, adresuojamos Husserliui logikui, impulsą sudaro Husserlio prisirišimas prie idealo, idealumo, idealizacijos procesų neigiant faktus, pasaulį, pirmiausia faktinę patirtį, o šis prisirišimas suponuoja aprašymą, grindžiamą vienareikšmėmis, bet nuo nepakar-

tojamoms aprašomos tikrovės atskirtomis kategorijomis. Beveik tais pačiais terminais *Le visible et l'invisible* autorius (M. Merleau-Ponty – *vertėjo pastaba*) jau išsakė Husserliui šį bendrąjį priekaištą dėl esencializmo, t. y. abstraktumo, trumpai tariant, dėl platonizmo. Būtent nusiteikimas tiesiogiai įžvelgti objekto esmę sustiprina Merleau-Ponty nepasitikėjimą Husserliu kaip mąstytoju idealistu, kuriam esą taip ir nepavykę suprasti, kad tai, ką pasakome lyg ir atsitiktinai, iš tikrųjų priklauso nuo savito žodžių mainomosios vertės konteksto. Jau kitame darbe, *Langage indirect et les voix du silence*, tas pats autorius plėtoja kalbos fenomenologiją, kurioje su nyčiškuoju įkvėpimu pabrėžia tiek išraiškos būdų prigimtinių juslinių pobūdį, tiek viso to, ką mes pareiškiamo, virpesius nuolatinio tapimo lygmenyje, lygmenyje *in statu nascendi*.

Kaip ši kritika, kurią abu autoriai, tiek *L'origine de la géométrie* laikotarpio Derrida, tiek Merleau-Ponty, vieningai palaikė, efektyviai transformuojama po penkerių metų – 1967 m. darbe *La voix et la phénomène*? Kas joje atsiranda nauja, palyginti su ankstyvuoju *L'origine de la géométrie*? Mat skaitant šį darbą įsimenami vien atidūs ir smulkmeniški huserliškojo projekto ir jo vidinių moduliacijų komentarai. Skirtingai nuo 1962 m. įvado, kuriame Derrida vėlyvajame Husserlio darbe surado ne tik tai, kas padėjo sutvirtinti jo paties refleksiją, bet ir tai, kas buvo artima jo nusiteikimui ištirti prasmės prigimtį (įskaitant istorinę), darbe *La voix et le phénomène* atvirai kritiškai vertinamas ir komentuojamas pirmasis „Loginis tyrinėjimas“, pavadintas „Išraiška ir reikšmė“.

Jau *La voix et le phénomène* įvado pradžioje Derrida, aptardamas kalbą jos empirinės egzistencijos požiūriu, sugrąžina huserliškąją redukcijos reikšmę, būtent redukcijos, kaip prielaidomis nesaistomo tyrimo metodo, reikšmę. Husserlis buvo įsikinęs, jog atsakyti metafizi-

nių prielaidų, vadinasi, laikinai pristabdyti galiojimą „žalio“ kalbų egzistavimo *Faktum* ir sutelkti dėmesį į jų prasmę ir visuotinę epistemologinę vertę, o Derrida linkęs manyti, kad šios fenomenologinio metodo taisyklės galų gale grąžintų ją prie tos pačios metafizikos, būtent prieš jos išskirtinio polinkio kurti idealybę, o šitaip nusiteikę ieškodami pirmosios ir būtinos priežasties, visuomet ir vis iš naujo turėtume ieškoti būdų, kaip atsikratyti atsitiktinumo. Svarbus ir ženklų klausimas, kuris lyg invariantiškas pavyzdys padeda Derrida įvertinti Husserlio fenomenologiją kaip metafiziką, esančią dviejų kelių sandūroje – prasmės idealumo (prasminga kalba) ir materialaus jos palaikymo būdų (kalbinė praktika), visuomet empiriškai konkrečių, sandūroje. Kitaip tariant, ženklų realybė yra dviejų kelių, empirinio ir transcendentalinio, sandūroje.

Tad Derrida iš labai arti stebi Husserlio analizę ir kruopščiai tikrina kiekviename skyriuje pateikiamus sprendimus. Pripažinęs dvi ženklų prasmes, ženklų kaip išraiškos ir ženklų kaip nuorodos, autorius parodo, kaip taikant patį fenomenologinį metodą pačiu fenomenologinio metodo taikymu suteikiami tiek įgaliojimai atsisakyti kalbinių praktikų įvairovės, tiek įgaliojimai „išjungti iš žaidimo“ kiekvieną pasaulišką ir empirinę inkarnaciją. Dėl šios priežasties atsiranda tai, ką Derrida II skyriuje vadina „nuorodos redukcija“, kuri atliekama idealaus reikšmės (*Bedeutung*) poliaus naudai ir galų gale sunaikina pačią išraišką (*Ausdruck*): „Toku būdu visa tai, kas konstituoja ištartos frazės efektyvumą, fizinę *Bedeutung* inkarnacija, šnekantis kūnas, tai, kieno idealumas atsiranda empiriškai apibrėžtoje kalboje, – visa tai lieka jeigu ir ne už diskurso ribų, tai geriausiai atveju yra svetima pačiam ekspresyvumui, tai grynai intencijai, be kurios būtų neįmanomas diskursas“. Arba: „Tuo pasakoma, kad visa tai,

kas nepaklūsta grynai dvasinei intencijai, visa tai, kas gimsta ne iš grynos Dvasios (*Geist*), kuri veikia valingai, visa tai atitraukiama nuo *be-deuten* ir, vadinasi, nuo išraiškos: pavyzdžiui, veido išraiškos žaismas, kūno judesys, visuma kūno veiksmų, kuriais parodome save pasaulyje, trumpai tariant, regimybės ir erdviškumo visuma, t. y. ne dėl Dvasios (*Geist*), ne dėl valios, ne dėl *Geistigkeit* darbo jie yra tokie, kokie yra, tai jie žodyje, lygiai taip pat kaip ir žmogaus kūne, materialųjį kūną *Körper* transformuoja į gyvąjį kūną *Leib* (vaisių).“¹

Tačiau po penkerių metų, perskaitęs iš naujo *L'origine de la géométrie*, Derrida savo pastabose atkreipia dėmesį ir į tai, kad ankstyvosiose Husserlio įžvalgose esama brandaus kritinio prado, suponuojančio geometrinių idealių destrukciją (*Abbau*), kuri suteiktų galimybę atskleisti jų prigimtą juslinę reinervaciją. Tačiau juo aštriau Husserlis kritikuoja idealizuojantį objektyvizmą, tuo labiau atsiriboja nuo bet kio istoricistinio faktualizmo. Betgi kalbos žodžiai – tai ne idealios esmės, juo labiau – ne akli faktai, veikiau tai pasauliai ir juose įsikūrusios prasmės, kalbos žodžiai, kurie perduodami iš kartos į kartą ir šitaip įgyja istorinę reikšmę, būtent savo prigimtį ir tradicijos svorį. Vadinasi, išnaudojęs vėlyvojo Husserlio pateiktos loginių ir kalbinių formų prasmės tapimo bei istorijos sampratos galimybes, sampratos, išdėstytos tekstuose, ypač iš *Krisis* aplinkos (o su jais tuomet jau buvo susipažinęs), Derrida gana anksti nutolsta nuo Husserlio dėl to, kad šis proteguoja esencialistinę kalbos koncepciją ir idealistinę požiūrį į logiką.

Apibendrinus šias pirmas pastabas galima tvirtinti, kad hermeneutinis ryšys, jungiantis Husserlį su Derrida, buvo ambivalentiškas tikrąja šio žodžio prasme. Šio ambivalentiškumo pobūdį lėmė neapibrėžtas paties Husserlio požiūris į tokį fenomeną, koks yra kalba, arba bent

jau tai, kad jis nerado būdo galutinai suderinti dvi priešingas jo tekstuose dėstomas pozicijas kalbos atžvilgiu. Kaip tik į tai ir atkreipė dėmesį Derrida. Jis kvestionuoja idealistinę, esencialistinę ir solipsistinę *Recherches logiques* tezę ir gilinasi į kalbos žodžių jusliško, konkretaus ir intersubjektyvaus proveržio gelmes, tačiau įvado (*l'Introduction à L'origine de la géométrie*) autorius be išlygų paremia vėlyvojo Husserlio susirūpinimą loginių formų istorine prigimtimi, pabrėždamas Husserlio reformuotos sampratos lygmeniu atsiskleidžiančią komunitarinę ir komunikatyviąją kalbos reikšmę. Tą akimirką, kai Derrida kritiškai nusiteikimas Husserlio atžvilgiu perauga į simpatiją pagal panašumą, Husserlis, matematikas ir logikas, pasirenka loginių formų geneologo ir archeologo kelią.

Tad šitokioje hermeneutinėje dviprasmybėje suartėja du mūsų autoriai. Tačiau šalia kalbos problemos, kuri yra speciali problema ir gali būti diskutuojama kaip vidinis fenomenologijos klausimas, įtraukiant į jį logikos, idealybės ir idealizacijos problemas, egzistuoja ir kita problema, į kurią nusitaiko Derrida, – tai Husserlio fenomenologinė transcendentalizmo metodinių reikalavimų samprata, t. y. požiūris, kurį mes jau išdėstėme: atlikus redukcijos ir konstituvimo procedūras, einama link esminio sutarimo su idealizmu. Mat kai aš redukuoju objektų empirinį faktiškumą, išgryninu jų visuotinę prasmę man ir po to juos konstituoju kaip idealias sąmonės duotybes, tuomet pats transcendentalinis metodas, nepaisant jo pretenzijų į neutralumą, yra infekuotas vidinės idealizacijos viruso, o tai reiškia, kad Husserlio fenomenologija jau pradiniame taške krypta į metafizikos pusę.

Į priekaištus fenomenologijai dėl jos metafizinio *logo*, kurio tikroji reikšmė galų gale visa atsiskleidė svarstant kalbos klausimą (o mes jį jau aptarėme), galima atsakyti dviem skirtingais

būdais. Šiuos būdus traktuosime kaip dvi alternatyvos atšakas, kurias dabar paeiliui ištirsime: 1) transcendentalinio tipo metodinės taisyklės yra pernelyg griežtos ta prasme, kad jos ignoroja ne tik kalbinės patirties, bet ir kito asmens, kūniškos būties ir istorinės patirties įvairovę. Transcendentalizmas disponuoja šiomis patirtimis kaip egzistuojančiomis, neperžengdamas hermeneutinių idealizuotos prasmės ribų, ir numato procedūras, kaip šias patirtis reikia išgryninti, kad pasirodytų už jų slypinti prasmė, tačiau jam neturi reikšmės tai, kokia yra patirties reljefo svyravimų visuma, jis neranda, kokia įtampa kursto pačios prasmės gyvastį (kalbų reliatyvumas, nesuprantamas kito kitioniškumas, kūno kaip gamtos dalies priešinimasis, istorinių faktų atsitiktinumai)². Vadinasi, reikia atsižadėti ne tiek paties transcendentalinio lygmens³, kiek padaryti jį prieinamą empiriškumui, t. y. tematizuoti transcendentalybę kaip tai, kas bendrabūviškai ir produktyviai sąveikauja kurstant prigimtį, t. y. ją apvaisinant (kalbama apie bendrabūvišką prigimtį, įskaitant biologinį, gyvūnijos, socialumo, kalbos ir t. t. aspektus – *vertėjo pastaba*), arba praktikuoti redukciją kaip konkretų ir efektyvų veiksmą. Vėliau aptarsime, kaip Derrida dekonstruktyvistiniame demarše rėmėsi Husserlio genetinė fenomenologija, kad parodytume, jog Derrida yra nepataisomas huserlietis; 2) kritiką, kurią Derrida adresuoja Husserliui, palaiko nepasitenkinimas kraštutinai siaura, daline transcendentalybės samprata ir dviem jos punktais: a) Derrida kritikuoja fenomenologinį metodą dėl išskirtinai statinio jo pobūdžio, dėl to, kad šis metodas numato kelią, kaip sąmonė sudaro objekto idealią prasmę ir kaip ją priskiria objektui. Tuo tarpu transcendentalinė fenomenologija nėra tas pat, kas transcendentalinis idealizmas, bent jau ne kiekviena transcendentalinė fenomenologija yra transcendentalinis idealizmas. Žinome, kad Husserlis *Krisis* per-

žiūrėjo savo idealistinę *Idées directrices* ... / laikyseną; b) be kita ko, Derrida pernelyg lengvabūdiškai sujungia transcendentalumą su spiritualumu, todėl atrodo, tartum net įveikus idealizmą transcendentalizmas savaime neišvengiamai ir aprioriškai implikuoja dvasios filosofiją. Toli gražu taip nėra. Kiekvienu atveju tai yra ne daugiau kaip didžioji prielaida, kurią Sartreas jam būdingu stiliumi ėmėsi ardyti nuo pačios *L'être et le néant* pradžios, išskleisdamas ikiegologiniame lygmenyje struktūruojamą transcendentalinį pirminio savaties susitikimo su pačia savimi lauką. Sąmonė (*Pour-soi*) aprioriškai ir kiekvienu atveju, kaip kad ir ego, nebūtinai yra „dvasinė instancija“: kalbama veikiau apie transcendentalinę funkciją. Išvada: gali būti, kad Husserlis yra artimesnis Derrida, negu pats Derrida galėjo įtarti arba nenorėjo to pripažinti.

2. Ar Derrida – Husserlio šalininkas?

Tačiau, be kritikos lygmens, kurį pirmiausia pasistengiau nubrėžti, man rūpi dviejų minčių susijungimas abipusės simpatijos pagrindu, o jį dabar norėčiau ištirti kiek įmanoma detaliau. Atsiribosiu nuo kitų metodų – argumentacinio, kritinio ar hermeneutinio, ir nustatysiu artimą Husserlio ir Derrida ryšį išskirtinai fenomenologiniu požiūriu, įteisindama abiem bendrus klausimus, kuriuos jie svarsto, ir įteisindama būdą, kuriuo juos aprašo. Metodas, kurį pasirenku, – tai būtent empatijos metodas, simpatijos dėl abipusės empatijos metodas, sujungimas į porą dviejų viena į kitą įsiklausančių minčių⁴.

Labai anksti, jau 1959 m. straipsnyje „Genėzė ir struktūra' ir fenomenologija“ („Genèse et structure et la phénoménologie“)⁵ Derrida su žaibiška įžvalga užfiksuoja radikalius pokyčius, kuriuos Husserlio fenomenologijoje sukelia genetinis metodas. Vos pastebimais minties judesiais

jis kaip mat nustato ir tai, kad jungiant į porą genezę ir struktūrą priimamas interpretacinio pobūdžio sprendimas, kuris yra nesuderinamas su fenomenologo pozityvistiniu dėmesiu „patiems daiktams“. Derrida tiksliai pastebi ir tai, kad apleidus uždarą ir spekuliatyvią sistemą Husserliui nelieka kitos išeities, kaip tik pripažinti prasmės istoriškumą, minties tapsmą, struktūros atvirumą. Derrida taip pat atskleidžia lygmenį, kuriame fenomenologija nustato išskirtinai artimą komplementarų statiškos struktūros ir genetinio tapsmo ryšį: „Esama duomenų, kuriuos reikia aprašyti struktūros terminais, kitus – genezės terminais“⁶.

Tačiau reikia grįžti į 1953–1954 metus, laikotarpį, kai Derrida, vadovaujamas M. de Gandillac, rašo aukštojo mokslo baigiamąjį darbą, kad gerai suvoktume tai, ką aš pavadinau Derrida „huserlianizmu“. Iš esmės būtent šiame pirmajame studento darbe, paliekančiame gilų įspūdį ryškėjančiais tyrimo užmojais ir įžvalgų jėga, ima plakti huserliškoji Derrida širdis. Šalia kitų skaitymo metodų, kurie orientuoja vien į kritiką, argumentaciją ar hermeneutiką ir, pabrėšime, į dekonstrukciją, „Genezės problemoje“ (*Le problème de la genèse*)⁷ autorius praktikuoja ir tokį skaitymo metodą, kuris yra veikiamas afiniškos empatijos. Tad ir mums būtų pravartu priimti šio metodo „žaidimo taisykles“, kad įstengtume suvokti abu autorius siejantį minčių bendrumą.

Faktiškai jau Pratarinėje Derrida mums įteikia į rankas energinį branduolį, kuris atskleidžia motyvus, vertusius jį ieškoti artimo ryšio su Husserliu: „Šis panoraminis skaitymas, kurį lydi nenugalimas įžūlus noras skverbtis į visos Husserlio kūrybos detales, pasireiškia lyg kokia prievolė, o nuolatinis suvokimas, kad šią prievolę reikia vykdyti, dar labiau stebina mane šiandien, nes ši prievolė, dar neišreikšta žodžiais, jau nuo tada nuolat valdė visa tai, ką aš norėjau

įrodyti, tartum kokia idiosinkrazija jai vienai te-
žinomų būdu mėgintų tartis su būtinybe, kuri
visuomet užbėgtų į priekį ir su kuria reikėtų vėl
iš naujo tartis. Kokia būtinybe? Kiekvienu atve-
ju kalbama apie pradinę prigimties komplika-
ciją, apie paprastumo prigimtinę kontaminaci-
ją, apie pirmąjį pertrūkį elemento viduje, ne-
perteikiamą jokia analize – nei ta, kuri imtų jį
kaip fenomeną, nei ta, kuri tobulai grynindama
elementą bandytų atkurti jo identiškumą. Štai
tas klausimas, kuris faktiškai vedė pirmyn: ar
galima apriorinė sintezė kaip grindžiantysis prad-
das? Kaip visa gali rasti iš komplikacijos? Tai-
gi pripažinus, jog egzistuoja neišvengiama „kon-
taminacija“, kaip nepastebima implikacija arba
kaip nutylėta dviejų opozicijos kraštinių, trans-
cendentalumo ir pasauliškumo, eidetikos ir em-
pirijos (...) kontaminacija, atsiranda būtinybė
persvarstyti visas ribas, kuriose konstruojamas
fenomenologinis diskursas (...).“⁸

Faktiškai Derrida, norėdamas įsiveržti į šį
energinį lauką, kuriame įvyksta pirminis prigim-
ties sukryžminimas (kontaminacija), pasirenka
tris kritikos variantus, kurie iš esmės leidžia kal-
bėti apie tris jo santykio su Husserliu aspektus:
1. Straipsnyje „Genezė ir struktūra“ (*Genèse et
structure*) autorius su simpatija priima pradžios
sintetinio neskaidrumo idėją, o šiam neskaidrumui
tirti jis pritaiko huserliškąją „transcendentalios
genezės“ schemą. Su šia schema jis sieja
(mes tuo įsitikinome) visas viltis kaip su sava-
rankiška, dinamiška, bet duotybės kontingen-
tiškumui nuolat atvira struktūra, kuri nukreipta
prieš kiekvieną filosofiją, savo pradiniame taš-
ke nuolat atsiremiančią į tą patį nekintantį grin-
džiantįjį pagrindą. 2. Straipsnyje „Jėga ir reikš-
mė“ (*Force et signification*), priešingai, jis išlais-
vina antipatiškąją savo artimo ryšio su Husser-
liu ašį, kategoriškai tvirtindamas, esą teorinė fe-
nomenologija neturinti galimybių apmąstyti jė-
gos, judėjimo, genezės niekaip kitaip, kaip tik

traktuodama šiuos dalykus kaip paprasčiausias
antraeiles temas: „[...] veltui ieškotume fenome-
nologijoje sąvokos, kuri įteisintų įtampą arba
jėgą. Tokios sąvokos, kuri suteiktų galimybę ap-
mąstyti galią, o ne vien galios įgyvendinimą, ap-
mąstyti įtampą, o ne vien konstatuoti tai, kurio-
je vietoje (*in*) fiksuojamas intencionalinio san-
tykio faktas. Nerasime nieko kita, tik teorinį sub-
jektą, kuris nuo pat pradžių konstituuoja kiekvie-
ną vertybę. Likimas viso to, ką gauname, arba
to, ką prarandame, lemia tai, kokie vartojami
terminai: ko nors aiškumas arba neaiškumas,
akivaizdumas, esatis ar nesatis, nustatomi tik są-
monės požiūriu, ko nors įsisąmoninimas arba
neįsisąmoninimas. Aukščiausioji vertybė –
skaidrumas ir vienareikšmiškumas. Dėl šios prie-
žasties atsiranda neišsprendžiamos problemos
apmąstant transcendentalinio ego kilmę ir jo gry-
nąjį laikiškumą, dėl šios priežasties taip pat da-
rosi sunku suprasti, sėkminga ar pažeista telos
inkarnacija, dėl tos pačios priežasties neįmano-
ma paaiškinti tų paslaptinių silpnumo akimir-
kų, kurios vadinamos krizėmis. Ir kai Husserlis
kai kuriose teksto vietose atsisako požiūriu į kri-
zės fenomenus ir telos nesėkmes kaip į išskirti-
nai „atsitiktinius genezės sutrikimus“, kaip į tai,
kas neesminga (*Unwesen*), jis tai daro tam, kad
parodytų, jog užmarštis „sedimentacijos“ pavi-
dalu eidetiškai užprogramuota ir būtina tiesos
kelio dalis.“⁹ 3. Galų gale darbe *Le problème de
la genèse* transcendentalumo temos produkty-
vumas kritiškai persvarstomas sprendžiant
transcendentalumo kilmės klausimą dialektinio
metodo būdu. Faktiškai dialektikos modelis yra
būtent tas, kuris iš visų ankstesniųjų filosofinių
metodų turi daugiausia sąlyčio taškų su huser-
liškuoju genetiniu demaršu. Nors fenomenolo-
gijos kūrėjas niekuomet nekalbėjo apie tai, kad
tarp fenomenologinio ir dialektinio metodų eg-
zistuoja artimas ryšys, nesunku pastebėti, kad
juos sieja bendri motyvai: tai karteziškieji ke-

lio pradžios kritika *Philosophie première II*, sintezės, kaip koreliatyvaus biapriorinio ryšio tarp subjekto ir pasaulio, įtraukimas į prigimtines plėtotę darbe *Krisis*, begalinio procesualaus tapimo teleologinis atvirumas, t. y. toks atvirumas, kuris artimesnis veikiau tai atvirajai dialektikai, kokia yra Adorno dialektika, negu hegeliškajai tapatybės dialektikai. Derrida pastebi šiuos panašumus: negana to, darbe *Le problème de la genèse* dialektika funkcionuoja kaip metodas, kuris atskleidžia transcendentalinės genezės vyksmą; tačiau dialektika tuo pat metu pasirodo esanti nelyginant kokia užkarda, kuri padeda autoriui apsaugoti savąjį pirmapradžio skirtumo metodą nuo tos dialektikos sampratos, kurią galima vertinti kaip pernelyg sterilią. Tuo pasireiškia ir ambivalentiškas Derrida požiūris į dialektiką, kuriai suteikiami du vienas kitam prieštaraujantys įgaliojimai: genezės atskleidimas nutylint pirmapradžį skirtumą. Derrida geriausiai tai paaiškina Pratomėje: „[darbe *Le problème de la genèse*] prigimties pirmapradė „kontaminacija“ gauna filosofinį vardą, kurio aš turėčiau atsisakyti: tai dialektika, „pirmapradė dialektika“. Tačiau žodis primygtinai sugrįžta puslapis po puslapio.“¹⁰

Tad tebūnie trys pasirinkti dviejų mąstytojų artimo ryšio aspektai: vidinė empatija (transcendentalinė genezė kaip grindžiantysis prigimtinių kontaminacijos koncepcijos pagrindas), išorinė antipatija (esą teorinė filosofija neturinti galimybių apmąstyti genezės proveržio šaltinių), galų gale dirbtinis dviejų ambivalentiškų aspektų sujungimas, kuris ir formuoja pirminį dvilypį Derrida ryšį su dialektika.

Šitokiu būdu nuolat grupuodamas tris įsitraukimo į huserliškąjį kelią aspektus ir pasirinkdamas kalbą kaip dominuojančią temą, Derrida vėl sugrįžta prie klausimų, t. y. tų giluminių šaltinių, kurie kursto tokią produktyvią įtampą tarp empiriškumo ir transcendentalumo, kurios (o

ją tiriant ypač pabrėžiama ne tik rašymo, kito asmens, kūno ir istorijos, bet ir animališko bei seksualumo generatyvinė reikšmė) iš principo niekuomet neįmanoma neutralizuoti dialektiškai. Ši įtampa – tai nuolat palaikoma įtampa, kurią aš kvalifikuoju kaip oksimoronišką, įtampa, kuri išauga susidūrus kaktomuša priešybėms; nors joms niekuomet ir nepavyksta pasiekti vienybės, tačiau iš šio susidūrimo jos gauna abipusę naudą. Tačiau norint galutinai įteisinti šiuos neredukuojamus taškus *stricto sensu* – o juos mes jau paminėjome: 1) kalbų ir rašymo būdų (ne vien abėcėlės) įvairovė bei istoriškumas, 2) kito svetimybės nepaaiškinama dalis, 3) kūno kaip gamtos dalies priešinimasis, 4) istorinių faktų ir įvykių atsitiktinumas, – reikia sutvarkyti transcendentalinį lygmenį tokiu būdu, kad jis prisiderintų prie faktiškumo lygmens, išsaugant šį tokį, koks yra, t. y. nepakeičiant jo vienybe, inteligibilumu, spiritualumu, idealiu būtinumu. Tad dabar reikia ištirti kitą empatiško bendrumo polių – ne tai, kuo Derrida yra huserlietis (kad jis perima tris huserliškios transcendentalinės genezės aspektus: 1) pirmapradę kontaminaciją, 2) jėgos apmąstymą, 3) dialektinį modelį), bet tai, kuo Husserlis anticipaciniu būdu yra nepakartojamas deridietis.

3. Ar Husserlis – deridietis?

Persvarstyti Husserlio fenomenologiją kaip „transcendentalinį empirizmą“ reiškia parodyti, jog ji iš anksto potencialiai buvo angažuota deridietiška. Norint tai parodyti ir dar iki per einant prie giluminių temų – įtamos šaltinių, kuriuos dėl šio atnaujinto metodinio nusiteikimo galima aprašyti nauju požiūriu, reikia preliminarai ir kol kas negatyviai patikslinti – iš kieno globos išsilaisvina fenomenologija, jeigu ją traktuosime kaip transcendentalinį empirizmą.

Pirmiausia ji išsidėsto anapus kantiškojo empirinio ir transcendentalinio lygmenų dualizmo ribų. Derrida ir Husserlis sudaro vieningą frontą kovoje su dualizmu: „tai [...] filosofija, kurioje transcendentalinės patirties sąvoka sudaro pačios refleksijos pagrindą viename projekte, kuris, pavyzdžiui, Kanto požiūriu galėtų būti nurašytas iš teratologijos“, – tvirtina Derrida darbe *L'écriture et la différence*¹¹. Kita vertus, šitoks empirinio ir transcendentalinio lygmenų dualizmo atsisakymas nereiškia, jog reabilituojamas dialektinis monizmas. Mat dialektika, bent jau tapatybe grindžiama jos versija, užbaigia genetinę teleologiją, o tai yra nesuderinama su teleologiniu reikalavimu išsaugoti atvertį eventualiai duotybei (Husserlis). Prieš šią tapatybės dialektiką Derrida kaip priešnuodį išranda skirtumą, suprantamą kaip „prigimties papildymas“, o šis pačios prigimties viduje palaiiko pirmą pradžią disimetriją taške, kuriame dialektika remiasi nuoroda į pirminę tarpinę grandį, kuri visuomet jau yra lygiame kelyje, iš kurio pašalintos kliūtys, trumpai tariant, kuri sutvarkyta simetriškai.

Anapus kantiškojo dualizmo ir hegeliškojo monizmo aiškiai deridietiškas Husserlio nusiuteikimas vertė jį akcentuoti tai, kad pirmą pradžią empirybės ir transcendentalybės sąveikoje, kai bendrabūviškai apvaisinama prigimtis ir kurstoma prigimtinė energinė įtampa, viršų ima empiriškumas, tuo tarpu išoriškai infiltruota deridietiška Husserlio laikysena vertė jį manyti, kad šioje bendrabūviškoje empirybės ir transcendentalybės sąveikoje, kurioje kurstoma prigimtinė energinė įtampa, reikia paremti transcendentalybės pusę. Tuo norime pasakyti, jog mes, jungdami į visumą empiriškumą ir transcendentalumą, niekuomet tobulai nerestauruosime pradinės šių dviejų polių simetrijos (idealus dialektikos pari), tačiau kartu neatmetama dviejų šios bendrabūviškos energinės sąveikos

moduliacijų egzistavimo galimybė – ir empirinė, ir transcendentalinė. Pavyzdžiui, galima tvirtinti, kad L. Landgrebe privilegijuoja transcendentalinę šios bendrabūviškos sąveikos versiją, tuo tarpu J. Wahlis ar E. Strauss į pirmą vietą iškelia empirinės moduliacijos reikšmę. Aš pati, pirmiausia kaip filosofė, o ne praktikė ar mokslininkė, pasirinku transcendentalinę transcendentalinio empirizmo versiją (deridietiška inspiruota huserliškoji versija)¹². Pabaigai norėčiau iširti tas ribines įtampos patirtis, kurias ši atnaujinta fenomenologijos samprata leidžia išsamiai nušviesti: 1) rašymą, traktuojamą kaip praktiką; 2) apvaisinimą kaip prigimtinių *praxis*; 3) intersubjektyvią redukciją, kuri vertinama kaip konkretus veiksmas, t. y. efektyviai atliekamas veiksmas; 4) istoriją, kai ji suvokiama ne vien „prasmės perimamumo“ (pagal Ricoeuro hermeneutiką), bet ir praktinio bendrabūviško prigimtinės energinės įtampos kurstymo požiūriu.

a. Rašymo praktika¹³

Įvade į *Husserlinos XIII* tomą, kuriame surinkti rankraščiniai (1905–1920) Husserlio tekstai intersubjektyvumo tema, leidėja I. Kern šitaip apibūdina Husserlio rašymo stilių: „šios Meditacijos nėra parašytos sistemingo apmąstymo būdu, tai tėkmė viena kitos ieškančių minčių (*der faktische Gang der suchenden Gedanken*), kuri surikiuota raštu“¹⁴. Arba: „tai, ką Husserlis šitokiu būdu parašė Meditacijoje, susiję ne tiek su žinojimu, kiek su nežinomybe. Jis nerašė tam, kad pasižymėtų įžvalgas ir idėjas, jis siekė įžvalgų mąstydamas – rašydamas (*denkend-schreibend*). [...] Vadinas, šie rankraščiai pateikia ne tiek išvadas, kiek mąstymo kelius ir klystkelius (*Wege und Irrwege*).“¹⁵

Greta prieštaringų Husserlio teiginių apie kalbą, greta jo nesubalansuoto požiūrio į kalbą (iš pradžių – kalbos kaip loginės idealybės sam-

prata, galų gale supratimas, kuriuo atsižvelgiama į prasmės istoriškumą ir į intersubjektyvią, interekspresyvią – pasaulišką komunikaciją) fenomenologijos pradininkas praktikavo rašymo stilių, kuris visiškai nesiderino su jo teorine šio klausimo samprata.

Faktiškai huserliškasis rašymo *praxis* iš kitų išsiskiria tuo, kad dėstant kiekvieną sumanytą prasmę dominuoja rašymo veiksmo motorinis veiksnys, o dėl šios priežasties kalba įtraukiama į motorinio rašymo veiksmo kontingentiškumo lauką, veiksmo, kuris visuomet yra nutrauktas, atidėtas ateičiai, visuomet skirtingas. Tai būdinga ir visoms kalboms. Štai kodėl aš kalbu apie tai, kad huserliškojoje rašymo temporalinėje pragmatikoje rašymo veiksmui tenka „antecedento“ vaidmuo. O šiame „antecedente“ visuomet slypi netikėtumo momentas, tad jame galime atrasti ne tik conceptualiam mąstymui, bet ir visai prasmės hermeneutikai būdingus iš anksto neparengtus semantinius sprendimus.

b. Vaisiaus prigimtiniai judesiai kaip *Urpraxis*¹⁶

Tačiau ši rašymo praktika, jeigu įsigilinsime į ją pačią, įgyvendinama veikiant kartu su kūnu, kuris rašo palinkęs prie rašomojo stalo, vedžioja plunksnakotį ranka. Dėmesys, kurį Husserlis, kaip, beje, ir Derrida, skyrė rašymui, rodo ir tai, kad abu mąstytojus sieja panašus susirūpinimas veikiančiuoju kūnu.

Priminsime Derrida frazę, jau cituotą vienoje mūsų nueito kelio vietoje: „[...] visa tai, kas konstituuoja ištartos frazės efektyvumą, fizinė *Be-deutung* inkarnacija, šnekantis kūnas, tai, kieno idealumas atsiranda empiriškai apibrėžtoje kalboje, – visa tai lieka jeigu ir ne už diskurso ribų, tai geriausiu atveju yra svetima pačiam ekspresyvumui, tai grynajai intencijai, be kurios būtų

neįmanomas pats diskursas [...], visa tai, kas nepaklūsta grynajai dvasinei intencijai [...], veido išraiškos žaismas, kūno judesys, visuma kūno veiksmų, kuriais parodome save pasaulyje, trumpai tariant, regimybės ir erdviškumo visuma, t. y. ne dėl Dvasios *Geist*, ne dėl valios, ne dėl *Geistigkeit* darbo jie yra tokie, kokie yra, jie žodyje, lygiai taip pat kaip ir žmogaus kūne, materialųjį kūną *Körper* transformuoja į gyvąjį kūną *Leib* (vaisių)“. O dabar pristatysime stebinantį Husserlio sprendimą: „[...] percepcijos viešpatavimas vaisiuje, kuris suteikia inkarnacijos judesiams egologiškai atliktų veiksmų prasmę, pasirodo mums kaip tas šaltinis, iš kurio gimsta manojo aš *praxis* pasaulyje ir, tiesą sakant, kaip pirmąją praktiką (*Urpraxis*), kuri veikia išvien su bet kokia kita praktika ir suponuoja jos įgyvendinimo perspektyvas. Ši antrinė praktika galima tik esant ryšiui su apvaisintu kūnu kaip „pirmąją praktiką skleidžiančiu objektu“. Pasireikšdamas kaip perceptualiai apvaisintas kūnas, šis objektas valdo praktinį ir funkcinį prasmės aspektus. Dėl šios priežasties jis grindžia kelią bet kokiai praktikai ir visų pirma yra pirmąją vietovę, kurioje gimsta visas kitas praktikas steigianti galia. Vadinas, kiekviena vėlesnė praktika, tiesiogiai įsitraukdama į kūniškumo pasaulį, randa jame savo gyvastingą prigimtį, kurioje gimsta nauji pirmąją praktikai praktiniai sluoksniai.“¹⁷

Aprašyti vaisiaus judesius kaip pirmąją praktiką – tai pabrėžti, jog kūnui, dar iki atsirandant bet kokiai refleksyviai ego savivokai, būdingas imanentinis išmanymas, kaip reikia elgtis, pabrėžti gamtiškąją mūsų prigimties dalį, kuri iš esmės nepavaldi mūsų kontrolei¹⁸ ir iškart pasipriešina refleksijai, permelyg griežtai valdančiai save, ypač po to, kai kažkas jau įvyko, pabrėžti, jog pasireiškia ikirefleksyvus impulsas veikti iš tikrųjų efektyviai, t. y. iš tikrųjų inkarnuotai.

c. Redukcija kaip bendrabūviškai atliekamas veiksmas¹⁹

Jeigu pripažinsime, kad apvaisintas kūnas yra mūsų svarbiausias praktinis instrumentas, tai jis darys įtaką ir mūsų refleksijos būdai, ypač pačiam fenomenologiniam metodui – redukcijai. Ji yra modifikuojama dviem požiūriais, bent jau tuo atveju, kai į pirmą planą iškeliamas kūnas, traktuojamas kaip *praxis*. 1) Redukcija – tai konkrečiai įgyvendinami veiksmai: pristabdymas, žvilgsnio konversija ir grąžinimas į pasaulį, o tai – trys susipynę veiksmai, kuriuos atlikus maksimaliai tiksliai aprašomas redukcijos vyksmas. Tād ji nėra vien formalus ir teorinis metodas, kuriuo *a priori* pateisinami pažinimo rezultatai. Kitaip tariant, akcentuojant praktinį įgyvendinimą nėra menkinamas transcendentinis lygmuo, kadangi realizuojama būtent transcendentalinė nuostata (pristabdymas, žvilgsnio konversija ir grąžinimas į pasaulį), kai pabrėžiama, jog jos konkretus įgyvendinimas turi išmintingą tikslą. Atlikdami redukciją, mes turime reikalą su transcendentaline (transcendentalumo) pragmatika; 2) redukcija – tai veiksmas, kuriam atlikti reikalingas kito buvimas, t. y. matydamas, kaip kitas atlieka redukciją, aš galiu aiškiai suvokti savo galią atlikti redukcinį veiksmą. Redukcija yra intersubjektyvi ta prasme, kad ji, kaip bendrabūviškai atliekamas veiksmas, suteikia garantijas, jog kiekvienas jį gali atlikti efektyviai. Intersubjektyvumas reikšmingas tuo, kad jis suteikia galimybę ne tik pasitikrinti, ar redukcinis veiksmas galioja iš tikrųjų, kai mes galų gale paliekami vieni akis į akį su veiksmo realybe, bet ir apsaugoti kitą nuo egologinės prievartos: kitas mūsų atžvilgiu išlieka paslaptingas, jis išsprūsta iš mūsų priežiūros, nes jo psichiniai išgyvenimai mums yra svetimi. Intersubjektyvi redukcija suponuoja bendruomenines redukcinio veiksmo atlikimo ribas, kadangi šį veiksmą kiekvienas galų gale atlieka vienas ir sau pačiam.

Kita Husserlio įžvalga ypač tiksliai iliustruoja tai, kaip dvejopai, pragmatikos ir intersubjektyvumo požiūriais, modifikuojama redukuojanti refleksija, kai į pirmą planą iškeliamas kūniškumo praktika. Ypač reikiam skaitytojui pateikiame originalų Husserlio tekstą: „Hier drängt sich die Frage auf: kann ich die phänomenologische Reduktion eines anderen Menschen verstehen, ohne selbst phänomenologische Reduktion zu üben oder mindestens in eine Motivation hineinzugeraten, in der sie mir sich aufnötigt – also ganz anders, als wie wenn ich sonst einen Zorn, ein Urteil des Anderen nachverstehe, ohne überhaupt fähig zu sein, dergleichen jetzt wirklich zu vollziehen? Kann also für mich in der Welt eine phänomenologische Reduktion vorkommen, ohne daß ich selbst sie wirklich geübt hätte?“²⁰ („Čia kyla klausimas: ar aš galiu kito asmens fenomenologinę redukciją suprasti, pats jos nesiimdamas arba mažiausiai nepakliūdamas į motyvavimą, kuriame ji man save primes-tų? Vadinasi, ji būtų visai kitokia nei tada, kai aš paprastai suprantu kito pyktį, nuomonę, o dabar iš viso negalėčiau tikrai panašiai padaryti. Taigi ar gali mano pasaulyje egzistuoti fenomenologinė redukcija man pačiam jos iš tikrųjų neatliekant?“)

Šis tekstas nerodo, kad konstituavimo procedūros būdu būtų idealizuojama redukcija. Atsisakoma traktuoti konstituavimą kaip veiksmą, kurio metu objektui suteikiama ideali jo prasmė, taigi atsisakoma šio požiūrio, kurį Derrida galėjo pagrįstai kritikuoti įžvelgdamas jame galutinę idealistinės metafizikos metamorfozę.

d. Istorija: sugiminiavimo praktika²¹

Atsisakius Ricoeuro požiūrio į istoriją kaip į „prasmės perimamumą“, atkreipiamas dėmesys į tai, kad kartu su giminiavimosi procesu reikėtų pabrėžti netikėtumolygmenį, netikėtumo, ku-

ris atsiranda po kiekvieno įvykio, t. y. reikėtų į pirmą planą iškelti proveržio, nelaukto blyksnio fenomeną, blyksnio, kuris užklumpa netikėtai savo ypatingu turiniu, kurio atsitiktinė struktūra, jeigu praktikuotume tam tikrą įsigilinimo į savastį būdą ir jeigu išliktume atidūs, buvo galima nujausti. Nuo šiol pabrėžiamas įvykių giminiavimosi radikalus atsitiktinumas, kaip ir mūsų polinkis pripažinti nenuspėjamų dalykų savaiminio numatymo formą. Giminiavimosi sąvoka ypač reikšminga tuo, kad ji padeda sujungti į visumą netikėto proveržio (savaimingo atsiradimo) ir anticipacinės struktūros (perdavimo iš kartos į kartą) aspektus.

Išvada

Apibendrinami pasakysime, kad fenomenologijos kaip transcendentalinio empirizmo sam-

prata įpareigoja transformuoti filosofijos paradigmą, kuri mus veda nuo hermeneutikos prie pragmatikos. Šiuo požiūriu empirybės ir transcendentalybės bendrabūviškos sąveikos metodas daugeliu aspektų gali būti interpretuotas kaip transformuoto huserliškojo projekto atitikmuo, pagal homologišką empatiją derantis prie pirmaprados kontaminacijos bei pradinio skirtumo, infekuoto prigimtyje, metodo. Bendrabūvišką sąveiką ir prigimties „prigimtinimą“, kaip visuomet skirtingą proveržį, skiria tik vienas žingsnis. Husserlis ir Derrida yra tame pačiame bendrų kritinių sprendimų lauke: abu atsisako dualizmo, monizmo, taip pat dialektikos arba hermeneutikos. Trumpai tariant, transcendentalinis empirizmas implikuoja oksimoronišką, kodinaminį metodą, kurį įteisina pirmapradė įtampa, būdinga pačiai prigimties „prigimtinimo“ raidai.

LITERATŪRA

¹ *La voix et le phénomène*, Paris, P.U.F., 1998, III skyrius, p. 36–37.

² *L'origine de la géométrie*, Paris, P.U.F., Paris, P.U.F., 1974, Introduction et traduction par J. Derrida. „Kalbama dar ir apie šių idealių objektų paremiančias ir konkrečias galimybes sąlygas: kalba, intersubjektyvumas, pasaulis kaip vaisingumo ir horizonto vienybė“, p. 3.

³ Būtent šitai samprotauja kai kurie Husserlio komentatoriai. Žr. S J.-L. Goddard éd., *Le transcendantal et le spéculatif*, Paris, Vrin, 1999.

⁴ Aš vartoju šią jungimo į porą sąvoką, orientuodamasi į du komplementarius kontekstus: Husserlio „Pararung“ sąvoka turi reikšmę, kurią intersubjektyviame santykiyje įgyja gemalo laštelė; „acoplamiento“ sąvoka H. Maturanos ir Fr. Varelos tekstuose (in *El arbol del conocimiento*, las bases biológicas del conocimiento humano, Madrid, Editorial Debate, 1990) suponuoja metodinį pagrindą atsižvelgti į santykį, kurį organizmas, savarankiškai reguliuodamas vidinę veiklą, interaktyviu būdu užmezga su aplinka. Aš suteikiu šios struktūros fenomenui fenomenologinio, būtent antihermeneutinio skaitymo metodo teises.

⁵ Pranešimas, perskaitytas Cerisy-la-Salle 1959 metais, išspausdintas rinkinyje *Genèse et structure* vadovaujant MM. De Gandillac, Goldmann ir Piaget, Ams-

terdam, Mouton, 1964, perspausdintas darbe *L'écriture et la différence*, Paris, Seuil, 1967, p. 229–251.

⁶ *L'écriture et la différence, ten pat*, „Genèse et structure“, p. 230.

⁷ *Le problème de la genèse dans la philosophie de Husserl*, Paris, P.U.F., 1990.

⁸ *Le problème de la genèse*, ten pat, p. VI–VII.

⁹ *L'écriture et la différence, cituotas darbas*, „Force et signification“, p. 46.

¹⁰ *Le problème de la genèse*, cituotas darbas, p. VII–VIII. Aš cituoju šios teiginių sekos pabaigą, kuri atskleidžia visų Derrida teiginių apie dialektiką neapibrėžtumo spektrą: „[...]Dirbtinai išaukštinta „dialektika“ nori pasirodyti pranašesnė už dialektinį materializmą (pavyzdžiui, Tran-Duc-Thao dialektinio materializmo sampratą, dažnai cituojamą ir kritikuojamą dėl to, kad joje esą stinga dialektikos, kad ji vis dar esanti „įkalinta metafizikoje“), kita vertus, jos netenkina net ta dialektika, kurią Cavailles įsivaizdavo privalęs priešpriešinti Husserliui, paskelbdamas tuomet plačiai žinomą frazę („ne aktyvumas, bet dialektika generuoja būtinybę“). Tai, kad šioje itin garbingoje kritikoje hiperdialektikos sekėjai aiškinosi santykius veikiau su Tran-Duc-Thao ar su Ca-

vaišes (labiau negu su kitais Husserlio skaitytojais prancūzais: Levinas, Sartre, Merleau-Ponty, Ricœur); ir tai, kad nors vėliau, po kelerių metų, įvade į *L'origine de la géométrie* (1962) ir darbe *La voix et le phénomène* (1967) aš ir toliau dėmesingai studijavau dialektiką, šio žodžio buvo arba visiškai atsisakyta, arba juo buvo parodoma tai, be ko ar atokiau nuo ko reikėtų apmąstyti skirtumą, prigimties suplementą, pėdsaką. Tai nelyginant kokia ženklų sistema filosofiniame ir politiniame Prancūzijos 1950-ųjų žemėlapyje, kuriame filosofijos studentas stengsis susivokti.“

¹¹ *L'écriture et la différence*, „Genèse et structure“, p. 232.

¹² Fr. Varelos nueitas kelias (prigimtinė poezija, aktyvumo proveržis, neurofenomenologija, „multinatūralizmas“), kuris tiek figūratyviai, tiek savo veidrodiniu atspindžiu veda transcendentalinio empirizmo kogeneratyvinio empirizmo versijos keliu. Apie šią „kogeneratyvumo“ sąvoką žr. Fr. Varela, „The Naturalization of Phenomenology as The Transcendence of Nature. Searching for generative mutual constraints“, *Alter* № 5, Paris, Ed. Alter, 1995, p. 355–385, ir N. Depraz, „When Transcendental Genesis encounters the Naturalization Project“, in: *Naturalizing Phenomenology*, J. Petitot, Fr. J. Varela, J.-M. Roy et B. Pachoud eds., Stanford, S. U. P. 1999.

¹³ Detaliau apie šio požiūrio plėtotę žr. N. Depraz, *Ecrire en phénoménologie*, op. cit., ypač III skyrius: „Y a-t-il une écriture phénoménologique? L'ambiguïté de l'écriture husserlienne“.

¹⁴ *Husserliana*, vol. XIII, p. XX.

¹⁵ *Op. cit.*, p. XIX.

¹⁶ Žr. tolimesnius leidykloje parengtus samprotavimus apie kūniškumą: N. Depraz, *Lucidité du corps. De l'empirisme transcendantal en phénoménologie*, žr. ypač

pirmąją parengto darbo dalį. Žr. taip pat Y. Yamaguchi, *Ki als leibhaftige Vernunft, Beitrag zur interkulturellen Phänomenologie der Leiblichkeit*, München, Fink Verlag, 1997, ir Y. Yuasa, *The Body, Toward an Eastern Mind-Body Theory*, State University of New York Press, 1987.

¹⁷ *Husserliana*, vol. XV, № 18, p. 328.

¹⁸ Žr. šiuo klausimu: N. Depraz, „Y a-t-il une animalité transcendante?“, *Alter* № 3, Paris, édition Alter, 1995. Taip pat žr. „When Transcendental Genesis encounters the Naturalization Project“, cituotas straipsnis.

¹⁹ Siekiant toliau plėtoti šį klausimą, pirmasis huserliškas žingsnis būtų: N. Depraz, „The phenomenological reduction as praxis“, in *The view from within. First Person Methodologies, Journal of Consciousness Studies, specialus numeris 1999*, Fr. J. Varela ir J. Shear eds.; apie pragmatinę redukcijos sampratą žr. N. Depraz, Fr. Varela ir P. Vermersch, „Die phänomenologische Epoché als Praxis“, in *Epoché und Reduktion*, R. Kühn éd., München, K. Alber, 2000, vertimą į anglų kalbą rasime in M. Velmans (Ed.), „The gesture of awareness“, *Phenomenal approaches to Consciousness*, Amsterdam, Benjamin, 2000, tekstas 2001 metais pasirodė prancūzų kalba leidinyje *Etudes Phénoménologiques*. Detalesnė redukcinės praktikos plėtotė pateikiama mūsų darbe: N. Depraz, F. Varela ir P. Vermersch, *A l'épreuve de l'expérience: pour une pratique phénoménologique*, in *On becoming aware: The Pragmatics of Experiencing* (spaudoje).

²⁰ *Husserliana*, vol. XV, № 31, p. 537.

²¹ Žr. „generatyvumo“ sąvokos klausimu: A. Steinbock, *Home and Beyond. Generative Phenomenology after Husserl*, Evanston, Northwestern University Press, 1995.

TRANSCENDENTAL EMPIRICISM: BETWEEN HUSSERL AND DERRIDA

Natalie Depraz

Summary

The article demonstrates that the conception of phenomenology as transcendental empiricism transforms the philosophical paradigm leading from the hermeneutics to pragmatics. From this standpoint, the method of cooperation between the empiricity and transcendentality in the constitution of the primordially equates Husserlian method to the Derrida's method of primordial contamination. Husserl and Derrida are in the same field of the shored critical choices;

they both reject dualism, monism, dialectics, and hermeneutics. In short, transcendental empiricism implies an oxymoronic, codynamic method that is legitimated by the primordial tension which is characteristic for the very development of the primordializing of primordially.

Keywords: transcendental empiricism, contamination and complication of primordially, intersubjective reduction.